

STANOWISKO

Zarządu Związku Województw Rzeczypospolitej Polskiej

z dnia 4 października 2023 r.

w sprawie konieczności wypracowania mechanizmu szczególnego wsparcia na poziomie unijnym dedykowanego czterem regionom Polski Wschodniej: podlaskiemu, lubelskiemu, podkarpackiemu i warmińsko-mazurskiemu, położonych przy wschodniej, zewnętrznej granicy Unii Europejskiej wobec zagrożeń społecznych, gospodarczych i bezpieczeństwa związanych z agresywnym zachowaniem Rosji i Białorusi

Regiony Polski Wschodniej są szczególnie obciążone skutkami trwającej od 24 lutego 2022 r. wojny na Ukrainie. Za naszą wschodnią granicą toczy się największy i najbardziej brutalny konflikt zbrojny w Europie od czasów II wojny światowej, wywołany napaścią Rosji na Ukrainę. Niestabilna sytuacja geopolityczna na wschodniej, zewnętrznej granicy Unii Europejskiej powoduje stan wysokiego zagrożenia oraz brak poczucia bezpieczeństwa mieszkańców, zdecydowane pogorszenie stabilności oraz możliwości dla rozwoju społeczno-gospodarczego, w szczególności na obszarze czterech regionów Polski Wschodniej sąsiadujących bezpośrednio z Ukrainą, Rosją i Białorusią, tj. podlaskiego, lubelskiego, podkarpackiego i warmińsko-mazurskiego.

Istniejące problemy na wschodniej granicy nasiliły się w 2021 r. w związku z kryzysem migracyjnym spowodowanym zorganizowanym przetrzosem imigrantów i uchodźców z krajów Bliskiego Wschodu oraz Afryki. Pogorszenie sytuacji spotęgowane zostało agresją Federacji Rosyjskiej na Ukrainę 24 lutego 2022 r. Ostatni incydent miał miejsce w dniu 1 sierpnia 2023r., gdy w okolicach Białowieży doszło do naruszenia polskiej przestrzeni powietrznej przez śmigłowce białoruskie. Nie jest wykluczone, że tego typu incydenty będą się zdarzać w przyszłości i powodować pogłębianie braku zaufania do inwestowania a nawet przebywania na terenach przygranicznych wzbudzając niepokój i obawy wśród ludności zamieszkującej te tereny.

Podkreślamy, że ograniczenia strukturalne, z którymi borykają się regiony przygraniczne Polski Wschodniej, jako obszary wymagające specjalnej interwencji, stały się jeszcze dotkliwsze w związku z wybuchem wojny na Ukrainie. Terytoria przygraniczne stanowią w Unii Europejskiej od zawsze obszary szczególnego zainteresowania jako problemowe i wymagające dodatkowego wsparcia na granicach zewnętrznych Wspólnoty Europejskiej. Jednakże obecnie sytuacja terenów graniczących z Federacją Rosyjską oraz Białorusią przypomina czasy „żelaznej kurtyny”. Złożoność negatywnych oddziaływań jest odczuwalna zwłaszcza w województwie podlaskim, w związku z wprowadzeniem ograniczeń w strefie przygranicznej, które poprzez zastosowane obostrzenia dodatkowo pogorszyły i tak już trudną sytuację w regionie. Zamknięte zostały wszystkie podlaskie przejścia graniczne na granicy z Białorusią. Przedsiębiorcy sygnalizują władzom na szczeblu centralnym i regionalnym problemy związane z ograniczoną możliwością prowadzenia działalności gospodarczej. Trudna sytuacja ma miejsce również w województwie warmińsko-mazurskim, gdzie zamrożona została wymiana gospodarcza, wstrzymano handel transgraniczny oraz ruch turystyczny,

dotychczas generujące istotne przychody dla gospodarki regionu. Województwa sąsiadujące z Rosją, Białorusią i Ukrainą, szczególnie obszary przygraniczne, są coraz częściej omijane przez turystów w związku z wojną na Ukrainie, czy z kryzysem migracyjnym na granicy z Białorusią, a ostatnio także z powodu poczucia zagrożenia prowokacjami przy granicy. Poza zjawiskami, które od dawna występują we wszystkich regionach Polski Wschodniej, tj. spowolnienie tempa wzrostu PKB, bariery eksportowe i podażowe, spadek liczby ludności, wzrost bezrobocia czy niższe dochody gmin z podatków, po wybuchu wojny na Ukrainie i destabilizacji sytuacji na granicy polsko-białoruskiej regiony Polski Wschodniej borykają się z dodatkowymi ogromnymi problemami związanymi z zagrożeniem bezpieczeństwa, rzutującymi na jeszcze większe spowolnienie rozwoju gospodarczego tej części kraju, a to przekłada się na jakość życia mieszkańców.

Aby skutecznie przeciwdziałać niekorzystnym wpływom geopolityki, potrzebny jest rozwój gospodarczy, stabilność i bezpieczeństwo. Stąd też zwracamy się z apelem o podjęcie dodatkowych wysiłków w zakresie wsparcia bezpieczeństwa i gospodarki, poprzez stworzenie specjalnych mechanizmów ograniczających gospodarcze skutki napaści Rosji na Ukrainę i skoncentrowanie specjalnej uwagi na regionach przygranicznych Polski Wschodniej, dotkniętych największymi problemami będącymi konsekwencją kryzysu wojennego i migracyjnego. Wnioskujemy, aby regiony przygraniczne Polski Wschodniej mogły wykorzystać część funduszy pochodzących z budżetu Unii Europejskiej na zaspokojenie potrzeb gospodarczych i związanych z bezpieczeństwem. W tej kwestii niezbędna będzie także współpraca z państwami bałtyckimi i karpacczymi, które wobec wojny na Ukrainie borykają się z podobnymi problemami społeczno-gospodarczymi, co pomogłoby wypracować wspólne stanowisko i wzmocnić głos w tej sprawie na forum Unii Europejskiej. Widzimy potrzebę pilnego dokonania przeglądu terytorialnych mechanizmów Unii Europejskiej wobec specyficznych kategorii regionów.

W opinii Zarządu ZWRP niezbędne jest podjęcie starań na szczeblu krajowym i unijnym na rzecz uznania położenia województw bezpośrednio graniczących z Ukrainą, Rosją i Białorusią za obszary szczególnie newralgiczne jako regiony przyfrontowe. Zarząd widzi potrzebę zmiany długofalowego, systemowego podejścia do wsparcia regionów graniczących z państwami spoza Unii Europejskiej o odmiennych systemach polityczno-gospodarczych. Wobec tego, apelujemy o zdiagnozowanie wpływu obecnej niekorzystnej sytuacji za naszą północną i wschodnią granicą na rozwój społeczno-gospodarczy obszarów bezpośrednio graniczących z Rosją, Białorusią i Ukrainą. Podjęcie prac analitycznych, badających wpływ wojny na Ukrainie na gospodarkę czterech regionów przygranicznych Polski Wschodniej powinny stanowić podstawę dla dalszych działań oraz zapewnić odpowiednie wsparcie w dyskusji Komisją Europejską nad nowym, dodatkowym mechanizmem wsparcia polskich regionów, które ucierpiały na skutek niekorzystnej sytuacji geopolitycznej u swych granic.

Biorąc pod uwagę powyższe, Zarząd przedstawia następujące propozycje regulacji do wprowadzenia na szczeblu unijnym na rzecz regionów bezpośrednio graniczących z Ukrainą, Rosją i Białorusią:

1. Wykorzystanie istniejącej formuły i włączenie czterech wschodnich regionów przygranicznych Polski Wschodniej tj. podlaskiego, lubelskiego, podkarpackiego i warmińsko-mazurskiego do kategorii regionów najbardziej oddalonych (art. 349 TFUE) i dostosowanie polityki unijnej wobec tych regionów biorąc pod uwagę szczególne cechy

charakterystyczne i ich ograniczenia, bez podważania integralności i spójności porządku prawnego Unii, w tym rynku wewnętrznego i wspólnych polityk, *lub*

2. Wprowadzenie w Traktacie (na wzór regionów najbardziej oddalonych) nowej kategorii regionu o niebezpiecznym sąsiedztwie – regionu sąsiadującego z państwami trzecimi o odmiennych systemach polityczno-gospodarczych, które to sąsiedztwo zagraża szeroko pojętemu bezpieczeństwu regionów przygranicznych i dostosowanie polityki unijnej wobec tych regionów biorąc pod uwagę szczególne cechy charakterystyczne i ich ograniczenia, bez podważania integralności i spójności porządku prawnego Unii, w tym rynku wewnętrznego i wspólnych polityk, *lub*
3. Umożliwienie uruchomienia środków unijnych z rezerwy na rzecz solidarności i pomocy nadzwyczajnej (art. 175 TFUE) na rzecz obszarów przygranicznych dotkniętych negatywnymi skutkami gospodarczymi w związku z agresją Rosji na Ukrainę i działaniami prowokacyjnymi sojusznika Rosji – Białorusi. Wsparcie przeznaczone byłoby na działania w sytuacjach wyjątkowych i operacje w zakresie wsparcia w następstwie katastrof spowodowanych przez człowieka, a także w sytuacjach szczególnej presji na zewnętrznych granicach Unii wynikającej z przepływów migracyjnych, w przypadku gdy okoliczności tego wymagają.

Zaproponowane przez Zarząd ZWRP sposoby działania mają na celu zwrócenie uwagi władz krajowych i instytucji unijnych na szczególnie trudne problemy regionów przygranicznych Polski Wschodniej, a także w przypadku budowy międzynarodowej koalicji w tej sprawie, również regionów przygranicznych Litwy, Łotwy i Estonii, których sytuacja społeczno-gospodarcza oraz w zakresie bezpieczeństwa jest szczególnie trudna i wymaga radykalnych działań systemowych Unii Europejskiej. Regiony te, pozbawione szczególnego wsparcia z funduszy zewnętrznych, nie będą w stanie – na równych i konkurencyjnych warunkach – skutecznie realizować swojej polityki rozwoju.

Konkludując, Zarząd Związku Województw RP, deklarując wolę przedmiotowej współpracy, wnioskuję o pilne podjęcie przez władze państwowe stosownych decyzji oraz wszelkich starań na rzecz długofalowego i specjalnego wsparcia na poziomie unijnym regionów przygranicznych w celu zapewnienia odpowiedniej dynamiki rozwoju ich gospodarki, a także odpowiedniego poziomu i jakości życia mieszkańców oraz - zależnie od rozwoju sytuacji geopolitycznej - włączenie tematyki wsparcia na rzecz obszarów szczególnie newralgicznych, regionów przyfrontowych w agendę przyszłej prezydencji Polski w Unii Europejskiej.

Olgierd Geblewicz

Prezes Zarządu

Związku Województw RP